

Puhseen

vuoro

1/2002

Tulevaisuus kaikille nuorille

SUOMEN AMMATTILIITTOJEN KESKUSJÄRJESTÖ

Lisätietoja:
Vt. nuorisosihteeri
Hannele Ugur
puh. (09) 7721 412

Tilaukset:
SAK/postitus
puh. (09) 7721 344

Tulevaisuus kaikille nuorille

Suomalaisen yhteiskunnan vahvuus perustuu työhön, osaamiseen ja vakaaseen yhteiskuntakehitykseen. Tasavertaisten mahdollisuuksien takaaminen kaikille lapsille ja nuorille on yksi perusedellytys vakaan kehityksen jatkumiselle.

Nuorten tilanne on kuitenkin viime aikoina saanut huolestuttavia piirteitä. Yhteiskunnasta syrjäytymisen uhat liittyvät mm. koulutuksen puutteeseen tai vanhempien työttömyyteen, taloudelliseen epävarmuuteen ja työelämän paineisiin.

Tulevina vuosina Suomen menestyminen on kiinni osaamisesta ja tasa-arvoisesta yhteiskuntakehityksestä. Työelämässä tarvitaan kaikkien nuorten panosta. Nuorille on tärkeitä, että he kiinnittyvät suomalaiseen yhteiskuntaan koulutuksen ja työn kautta.

Nuoren syrjäytymisura alkaa usein opintojen keskeyttämisellä. Moniongelmaisuus, lapsuuden olosuhteet ja perhetausta korostuvat syrjäytyvän nuoren taustalla, vaikka kiistatonta näyttöä syrjäytymisen siirtymisestä sukupolvelta toisella ei olekaan. Laskelmat osoittavat, että yksi syrjäytynyt lapsi maksaa yhteiskunnalle jopa kolme miljoonaa markkaa.

Samanaikaisesti tehdään säästöjä hyvinvointipalveluissa. Esimerkiksi kouluterveydenhuollon rooli lapsen ja nuoren elämän ennalta ehkäisevänä turvaverkkona on merkittävä.

1 Ammatillisen koulutuksen arvostusta lisättävä

Useat eri tahot ovat huolissaan siitä, että perustason ammattilaisia ei tule riittämään kaikkiin vapautuviin tehtäviin suurten ikäluokkien siirtyessä eläkkeelle. Samaan aikaan ammatillisen koulutuksen arvostus on heikko ja lähes kaikki halukkaat pääsevät lukioon ja sitä kautta korkean asteen opintoihin. Tämä on aiheuttanut sen, että ammatilliseen koulutukseen hakeutuu pääosin peruskoulussa heikoimmin menestyneet.

1.1 Osaavaa työvoimaa tarvitaan

Vuodesta 2000 vuoteen 2015 työelämästä poistuu noin miljoona henkilöä. Se merkitsee noin puolta vuoden 2000 työllisistä. Työmarkkinoilta tulee poistumaan vanhemmista ikäluokista lähinnä työkyvyttömyyden ja vanhuuseläkkeelle siirtymisen takia työvoimaa enemmän kuin tilalle tulee pienenevistä, nuorista ikäluokista. Väestöpohjan mukaan laskettuna uutta työvoimaa tarvitaan eniten vuosikymmenen vaihteen molemmin puolin.

Poistuma on suurinta julkisella sektorilla, jossa ikääntyneiden osuus on selvästi suurempi kuin yksityisellä sektorilla. Työvoiman kysynnän arvioidaan kasvavan erityisesti hoitotyön, palvelutyön ja liikenteen ammattiryhmissä sekä tuotannollisessa työssä kuten rakennustyössä ja teollisessa työssä. Rakennustyössä peräti 70 prosenttia työvoimasta siirtyy työelämän ulkopuolelle vuosina 2000–2015.

1.2 Kuka haluaa ammattioppiin?

Kaksi kolmasosaa ikäluokista hakeutuu lukioon. Vuonna 1999 lukiokoulutuksessa aloitti noin 36 000 henkilöä. Samaan aikaan ammatillisessa peruskoulutuksessa aloitti opintonsa noin 24 000 opiskelijaa. Nuorten ammatillisen koulutuksen aloituspaikkoja oli kyseisenä vuonna 50 015, niihin haki ensisijaisesti 65 763 henkilöä ja koulutuksen aloitti 42 897 henkilöä. Vuonna 2001 aloituspaikkoja oli jaossa 49 370.

Valtaosa ikäluokasta hakeutuu siis peruskoulun jälkeen lukioon. Kuitenkin työmarkkinoilla tarvitaan tulevina vuosina runsaasti ammatillisen perustutkinnon suorittaneita. Näyttää myös siltä, että peruskoulussa opinnoissaan paremmin menestyneet hakeutuvat lukioon. Esimerkiksi peruskoulun päättövaiheessa tehdyn äidinkielen ja kirjallisuuden oppimistulosten arvioinnissa lukioon suuntautuneiden oppilaiden lukemisen ja kirjoittamisen taidot olivat tytöillä keskimäärin hyvät ja pojilla tyydyttävät. Ammatilliseen koulutukseen hakeutuneista pojilla oli keskimäärin kohtalainen lukutaito ja heikko kirjoitustaito ja tytöillä tyydyttävä lukutaito ja kohtalainen kirjoitustaito.

Vuonna 1999 peruskoulun päättäneistä 12,5 prosenttia (8 496 henkilöä) ei aloittanut toisen asteen koulutusta heti peruskoulun jälkeen. Heistä 6 208 henkilöä jäi ilman toisen asteen koulutuspaikkaa, yhteishakuun jätti kokonaan osallistumatta 2 288 henkilöä, eli 3,4 prosenttia ikäluokasta.

Vuonna 1995 nuorten ammatillisessa peruskoulutuksessa aloitti opintonsa 42 500 opiskelijaa. Heistä 68 prosenttia oli suorittanut tutkinnon vuoden 1999 loppuun mennessä, seitsemän prosenttia oli suorittanut jonkun muun tutkinnon. Neljännes oli edelleen vailla tutkintoa 4–5 vuotta koulutuksen aloittamisen jälkeen.

Huomattavaa kuitenkin on, että vain kymmenen prosenttia oli työttömänä tai muussa toiminnassa, muut joko opiskelivat tai olivat työssä.

Ammatillisessa peruskoulutuksessa oppimistuloksissa on toivomisen varaa. Vasta valmistuneen matkailu-, ravitsemis- ja talousalojen arvioinnin mukaan vain kaksi prosenttia perustutkinnon suorittaneista opiskelijoista saavutti opetussuunnitelman perusteiden oppimistavoitteet kiitettävästi, 52 prosenttia hyvin, 39 prosenttia tyydyttävästi ja seitsemän prosenttia ei saavuttanut edes minimivaatimuksia.

Kaksi vuotta sitten valmistuneessa sähkö-, kone- ja metallialan arvioinnissa tulokset olivat seuraavat:

Sähköala		Kone- ja metalliala	
Kiitettävä	2 %	Kiitettävä	2 %
Hyvä	45 %	Hyvä	37 %
Tyydyttävä	42 %	Tyydyttävä	55 %
Hylätty	11%	Hylätty	6 %

1.3 Koko ikäluokalle toisen asteen tutkinto

Koko ikäluokalla on oltava mahdollisuus suorittaa vähintään toisen asteen ammatillinen tutkinto. Suomella ei ole tulevaisuudessa varaa menettää yhtäkään työmarkkinoille tulevaa nuorta. Tämä vaatii erityistoimia jo peruskoulussa, mutta myös toisen asteen koulutuksessa. Kaikilla lapsilla ja nuorilla on oltava oikeus saada riittävästi opetusta, opintojen ohjausta ja tarvittaessa tukiopetusta. Lisäksi ammatillisessa peruskoulutuksessa on kehitettävä vaihtoehtoisia ja yksilöllisiä koulutuksen muotoja, joilla voidaan vähentää koulutuksen keskeyttämistä.

1.4 Elinikäisen oppimisen valmiudet kaikille

Lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyötä on edistettävä niin, että opiskelijoilla on joustavat mahdollisuudet tehdä valintoja toisella asteella. Vaikka yhteistyöstä säädetään nyt lain tasolla, on yhteistyön esteenä edelleen monia käytännön kysymyksiä.

Työmarkkinoiden muutoksessa on ensiarvoisen tärkeää, että työmarkkinoilla siirtyvillä ikäluokilla on elinikäisen oppimisen valmiudet. Tämä tarkoittaa riittävän laajaa yleissivistyksen tasoa, kielitaitoa, oppimaan oppimisen taitoja, tekniikan hallintaa ja sosiaalisia taitoja. Nämä valmiudet on saavutettava jo toisen asteen koulutuksessa. Koko ikäluokalla on oltava todelliset jatko-opintovalmiudet ja tulevaisuuden työmarkkinoilla selviytymisen taidot. Tämä asettaa haasteita erityisesti nuorten ammatilliseen peruskoulutukseen.

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen vetovoiman parantamiseksi on syvennettävä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyötä niin, että opiskelijoilla on joustavat mahdollisuudet tehdä valintoja toisella asteella. Tällä hetkellä yhteistyö on monin paikoin vielä vähäistä, eikä ole edennyt riittävästi opetuksen sisällön kehittämiseen.

2 Työttömät ja töissä olevat nuoret

1990-luvun muutokset työmarkkinoilla koskettivat voimakkaasti nuoria. Viime vuosikymmenen alkupuolella nuorten työllisyysaste puolittui ja työttömyys viisinkertaistui. Kun vuonna 1990 20–22-vuotiaista nuorista oli työssä 31 prosenttia ja työttömänä 21 prosenttia, niin vuonna 1993 vastaavat luvut olivat 13 prosenttia ja 51 prosenttia. Vuoden 1994 jälkeen nuorten työllisyystilanne on hitaasti parantunut. Vuonna 2000 20–24-vuotiaista oli työttömänä noin 17 prosenttia. Huomattavaa kuitenkin on, että nuorten työttömyysasteen lasku pysähtyi vuonna 2000.

Miesten työttömyysaste oli vuonna 2000 kaikissa nuorten ikäryhmissä korkeampi kuin vuonna 1991 mutta alempi kuin vuonna 1992. Nuorten naisten työttömyys oli vuonna 2000 nuorimmilla (15–19-vuotiailla) vuoden 1992 tasolla, 20–24-vuotiailla alle vuoden 1992 tason, mutta tätä vanhemmilla edelleen korkeampi.

Työttömyyden kesto on laman jälkeisenä aikana lyhentynyt vuoteen 1999 saakka. Kuitenkin vuonna 2000 nuorten työttömyyden keston lyheneminen pysähtyi tai kääntyi jopa kasvuun.

Työministeriön marraskuun tilastojen mukaan nuoria alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli 33 493 kun vastaava luku vuosi sitten marraskuussa 32 819.

Alle 25-vuotiaat työttömät

joulukuu 01	joulukuu 00	muutos	%
37 849	38 264	-417	-1,1

Myös vastavalmistuneiden työttömyys näyttää olevan selvässä nousussa. Ammattiin Opiskelevat – SAKKI ry:n sijoittumiskyselyn mukaan ammattiin valmistuneiden työttömyysaste on syksyllä 2001 22 prosenttia (N 24, M 16) kun se vuonna 2000 oli vain puolet tästä, eli 11 prosenttia. Vuonna 1999 työttömyysaste oli 19 prosenttia ja nyt ollaan palattu kolmen vuoden takaisin lukuihin, siis 22 prosenttiin, joka siis oli työttömyysaste vuonna 1998.

SAKKIn sijoittumiskysely tehdään alkusyksystä keväällä valmistuneille. Koska työnhaku usein ottaa aikansa, ovat sen prosentit huonompia kuin mikä tilanne on esimerkiksi vuoden lopussa. Joka tapauksessa suunta on selvä ja huolestuttava.

Suomessa nuorten työttömyys on yleisempää kuin muissa EU-maissa keskimäärin. Nuorten pitkäaikaistyöttömyys tosin on meillä huomattavasti harvinaisempaa kuin muualla Euroopassa. Suomessa nuorista työttömistä on ollut yli puoli vuotta työttömänä 13 prosenttia, kun vastaava luku EU-maissa on 53 prosenttia.

Nuorten työmarkkina-aseman parantamisessa kouluttautuminen on keskeinen tekijä. Lama-aikana pitkäaikaisesti työttömät nuorimmat ikäryhmät ovat työllistyneet kohtuullisesti, jos heillä on ollut hyvä peruskoulutus.

Työttömien niukka enemmistö aikoo etsiä aktiivisesti työtä. Työvoimatoimiston yhteydenottoa odottaa viisi prosenttia, opiskelemaan pyrkii lähes yhtä moni (8 %). Työvoimakoulutukseen pyrkiminen on neljän prosentin valinta, samoin välivuosi.

3 Tukitoimet ennaltaehkäisevät syrjäytymistä

Oppilaitosten ongelmia on kärjistänyt kamppailu taloudellisten ongelmien kanssa. Tämän takia monia tukitoimia kuten opintojen ohjausta, tukiopetusta, kerhotoimintaa on vähennetty. Myös lähiopetusta, oppilaitoksessa annettavaa opettaja-johdosta opetusta on monin paikoin vähennetty. Tämä on ollut erityisen ongelmallista nuorille ammattiin opiskeleville, joilla ei välttämättä vielä ole valmiuksia itsenäiseen etäopiskeluun. Myös etäopiskelun ohjaus on monesti ollut heikkoa.

Kaikilla on oltava mahdollisuus suorittaa vähintään toisen asteen ammatillinen tutkinto. Tämä vaatii erityistoimia jo peruskoulussa, mutta yhtäläillä toisen asteen koulutuksessa. Tukiopetukseen, opintojen ohjaukseen, kouluterveydenhuoltoon, lasten iltapäivätoimintaan, kerhotoimintaan ja muihin tukitoimiin on saatava lisää resursseja.

Esimerkiksi kouluterveydenhuollon rooli lapsen ja nuoren elämän ennalta ehkäisevänä turvaverkkona on merkittävä. Koska sääntely on purettu, on tilanne eri kunnissa hyvin erilainen. Säästöt ovat kohdistuneet myös tukiopetukseen, muihin oppilashuoltoon, kuten koulukuraattorit sekä kerhotoimintaan.

Niin kutsutussa nivelvaiheessa siirryttäessä yläasteelta ammatilliseen koulutukseen tarvitaan erityisiä toimia.

4 Vanhempien vastuu

Perheiden rooli nuorten tukena heidän elämänsä eri käänteissä on yhä tärkeämpi. Työelämän ratkaisuillakin voidaan vaikuttaa siihen, että vanhempien kasvatustavastuulle annetaan enemmän mahdollisuuksia.

Perheen ja työn yhteensovittamisen ongelmiin on viime vuosina kiinnitetty huomiota ja pyritty tukemaan erityisesti sitä, että isät käyttäisivät entistä enemmän perhevapaita lasten ollessa pieniä. Myös vanhemmat lapset, elämänsä murrosvaiheessa ja koulutusuraansa valitsemassa olevat nuoret tarvitsevat vanhempiensa aikaa ja tukea. Siksi kysymys perheen ja työn yhteensovittamisen edistämisestä liittyy myös kokonaisuuteen, jossa nuorten syrjäytymistä pyritään estämään.

Nuorten vanhemmat tarvitsevat työelämän kehittämistä niin, että heillä on jaksamista vielä työpäivän jälkeenkin. Työelämää on inhimillistettävä ja työtahtia työpaikoilla hellitettävä palkkaamalla riittävästi henkilöstöä ja kehittämällä työnorganisointia.

Työelämän on joustettava myös perheiden tarpeiden mukaan. Työntekijöiden tarpeet huomioon ottavia joustavia työaikajärjestelyjä on kehitettävä niin, että pelisäännöt sovitaan yhteistyössä työntekijöiden, henkilöstön edustajien esimiesten ja johdon kesken. Työtahtia työpaikoilla on hellitettävä palkkaamalla riittävästi henkilöstöä ja kehittämällä työnorganisointia.

Kodin, koulun ja työelämän välisten yhteistyöverkostojen kautta tieto kulkee ja turvallisuus lisääntyy. Kysymys on yhteisestä huolenpidosta.

Esimerkiksi Jyväskylän palvelualojen oppilaitoksessa toimii nuorisohjaaja, jonka vastuulla on asuntolan valvonta ym. opintojen ulkopuoliseen elämään liittyvät asiat. Oppilaitoksen taholta on hyvin huomioitu se, että opiskelijan elämä ei pääty oppituntien päättyessä.

Perheiden kasvatustavastuuta on tuettava myös panostamalla kodin, koulun, työelämän ja oppilashuollon yhteistyön tiivistämiseen niin, että orastaviin ongelmiin kyetään puuttumaan riittävän varhain. Tämä toiminta edellyttää sekä taloudellisia resursseja että toimintatapojen kehittämistä.

Koko ajan yleistyvät pätkätyöt heijastuvat perheiden arkeen epävarmuutena. Säännöllisessäkin työssä tuotannon ja palveluiden tarpeista joustavat työajat vaikeuttavat perheen aikataulujen yhteensovittamista.

SAK:laisissakin töissä tehdään entistä useammin ylitöitä – palkallisena tai palkatta. Vuorotyö on yleistynyt naisilla, iltä-, yö- ja aamutyö miehillä. Osa-aikatyöntekijöistä yhä harvempi tekee päivätyötä.

Syrjäytymiselle altistaviksi tekijöiksi mainitaan vanhempien työttömyys, sairaus, päihteiden käyttö ja perheiden hajoaminen. Näiden arkipäivän tragedioiden lisäksi aivan tavallisten työtä tekevien perheiden ongelmissa voi kyteä syrjäytymistekijöitä.

Perheiden ongelmat ovat lisääntyneet kymmenen viimeisen vuoden aikana. Perheen ja työn yhteen sovittaminen on entistä vaikeampaa. Työtahdin kiristyminen ja työmäärän tiukat mitoitusvähennykset vievät vanhemmista mehut niin, että kotona ollaan lasten kanssa jaksamisen ääri rajoilla.

Vanhempien epävarma taloudellinen tilanne ja matalat ansiot heijastuvat myös koulutuksen keskeyttämiseen. Tutkimusten mukaan työntekijöiden, alempien toimihenkilöiden ja yrittäjien lapset saavat vanhemmiltaan huomattavasti vähemmän taloudellista tukea kuin ylempien toimihenkilöiden lapset.

5 Opintotukea on tarkistettava

Yksi keskeisiä syitä ammatillisen koulutuksen keskeytymiselle on toimeentuloon liittyvät ongelmat. Nykyinen opintotukijärjestelmä ei turvaa täyttä toimeentuloa opiskeluaikana. Opintorahaa on korotettu viimeksi kymmenen vuotta sitten. Asumislisän vuokratkatto (1270 mk) ei vastaa todellista vuokratasoa. Kokonaisuudessaan opintotuen ostovoima on vuodesta 1995 pienentynyt 131 markalla.

Opintotukijärjestelmän heikkous on myös siinä, että se ei pysty tarpeellisissa määrin edistämään sille asetettua koulutuksen tasa-arvon tavoitetta. Erityinen väliinpuotoajaryhmä ovat itsenäisesti asuvat alle 18-vuotiaat. Ajanmukaistamista kaipaisivat myös opintotukea saavien nuorten vanhempien tuloja arvioivat tulorajat, joita ei ole tarkistettu kymmeneen vuoteen.

Julkisuudessa käyty keskustelu on keskittynyt yksinomaan yliopisto-opiskelijoiden toimeentuloon. Heidän osuutensa opiskelijoista on vain 28 prosenttia (Tilastokeskus 2000), ja päätoimisten opiskelijoiden osuus vielä reilusti sitäkin vähemmän. Erot toisen asteen opiskelijoiden ja korkeakouluopiskelijoiden toimeentulossa ovat kuitenkin suuret. Selittävänä tekijänä ennen kaikkea korkeakouluopiskelijoiden työssäkäynti.

Opiskelijoiden käytettävissä olevat tulot asumismenojen jälkeen

- Ammattiin opiskelevat (II aste), keskiarvo 856 mk/kk
- Ammattikorkeakouluopiskelija, mediaani 2 296 mk/kk
- Yliopisto-opiskelijat, mediaani 2 534 mk/kk

Huom! Erilaiset opiskelijoiden toimeentulosta tehdyt tutkimukset eivät ole suoraan verrannollisia toisiinsa, koska niiden tulokset esitetään hieman eri tavoin.

Ammattiin opiskelevien nuorisotutkimuksen ylimpään (tulot yli 2000 mk/kk) tulo-luokkaan kuului vain viisi prosenttia vastanneista. Ero korkeakouluopiskelijoiden ja toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien käytettävissä olevien tulojen määrässä on todella suuri. Koska valtiovallalta saatavissa tuissa ei ole näin paljon käytettävissä oleviin tuloihin vaikuttavia eroja, on niitä haettava muualta.

Myös opintolainojen maksamatta jättämistä on tutkittu. Huomattavaa on, että Kelan selvitysten mukaan suurin osa opintolainoongelmiin johtaneista syistä ei seuraa opiskeluaikaisesta, vaan opiskelunjälkeisestä tilanteesta, tyypillisimmin työttömäksi jäämisestä. Tilanteen ratkaisuksi on suunniteltu erilaisia lainaehtojen tiukennuksia ja koko opintolainan kerrallaan nostamisen estämistä. Osanostoihin siirtymisellä tai koron pääomittamisesta luopumisella olisi tuskin vaikutusta opiskelijan jälkeiseen taloudelliseen tilanteeseen.

Vanhempien tuki on toisen asteen opiskelijoille tärkeämpi, kuin korkeakouluopiskelijoille. Se ei kuitenkaan markkamääräisesti ole välttämättä suurempi, toisen asteen opiskelijoiden kokonaistulot ovat vain pienemmät. Lisäksi on huomattava suuri vaihtelu korkeakouluopiskelijoiden tuen määrässä. Vanhempien tuen merkitys opiskelijoiden opintojen rahoituksessa kertoo paitsi vanhempien vastuunottamisesta lastensa tulevaisuudesta (halu tukea) myös koulutuksellisen tasa-arvon toteutumisesta maassa (kyky tukea).

6 Seuraukset näkyvät työmarkkinoilla

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen arvostuksen nostaminen on tärkeää sekä nuorten syrjäytymisen estämiseksi että työmarkkinoiden työvoimatarpeen näkökulmasta. Ammatillisen koulutuksen vetovoiman lisäämisessä on suuri merkitys sillä, millainen kuva nuorilla on niistä töistä, joihin toinen aste kouluttaa.

SAK:n uuden jäsentutkimuksen mukaan nuoret arvostavat työn mielenkiintoisuutta ja työn sisältöä vanhempia sukupolvia enemmän. Myös etenemismahdollisuudet ja aloitekyvyn käyttö työssä ovat nuorille tärkeämpiä kuin vanhemmille sukupolville. Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös muista työelämän arvostuksia koskevista selvityksistä.

Keväällä 1999 valmistuneiden työelämään sijoittumista käsittelevässä tutkimuksessa kysyttiin, mitkä ovat työpaikkaa haettaessa tärkeimmät tekijät. Ylivoimaisesti tärkein tekijä oli työn sisältö: että työ on "sellainen, joka on tärkeää ja jossa tuntee, että on saanut jotain tärkeätä aikaan". Yli 40 prosenttia, valitsi tämän vaihtoehdon. Toiseksi tärkein tekijä, työpaikan jatkuvuus, nousi myös selvästi esiin. Useampi kuin joka neljäs (28 %) nimittäin ajattelee, että keskeisintä on "turvallinen työpaikka", jossa ei ole vaaraa työpaikan menettämisestä tai työttömyydestä". 16 prosenttia korostaa sitä, että voi työskennellä ihmisten kanssa joista pitää. Vain noin kymmenesosa (8 %) tarkastelee asiaa rahallisesta näkökulmasta.

Työelämän tulee vastata nuorten odotuksiin. Jos koulutuksen sisältöä kyetään kehittämään laaja-alaisemmat valmiudet antavaksi, on nuorten pystyttävä näkemään, että työelämä todellakin tarvitsee heidän valmiuksiaan.

Töitä, työyhteisöjä ja työnorganisointia on kehitettävä niin, että työssä kehittyminen, ammattitaidon vahvistaminen ja vaikutusmahdollisuudet omaan työhön ja työpaikkaan on mahdollista. Yksipuolisten töiden kehittäminen niin, että toimenkuvat ovat kokonaisvaltaisempia ja työt itsenäisempiä, ei vaadi taloudellisia investointeja vaan työpaikkatason yhteistoimintaa ja sen kautta syntyviä innovaatioita. Työmarkkinaosapuolten vastuulla on varmistaa, että sopimustoiminnalla voidaan tukea kehittämistyötä. Paikallisen sopimisen laajentaminen työnorganisoinnin kysymyksiin on myös työnantajien etu. Kun koulutuksen sisältöä pystytään kehittämään laaja-alaisemmat valmiudet antavaksi, on nuorten pystyttävä näkemään, että työelämä todellakin tarvitsee myös heidän valmiuksiaan.

Valtiovalta on tukenut työelämän kehittämistä valtakunnallisilla työelämäohjelmilla. Niiden jatkaminen ja sisällöllinen kehittäminen on seuraavan hallituksen tärkeitä kysymyksiä

Lähteet

Aho, Simo	Mitä nuoret tekevät? Katsaus 15-29-vuotiaiden työllisyyteen ja opiskeluun 2001. Nuorisoasiain neuvottelukunta.
Härkönen, Hanna	Hyy:n selvitys Helsingin yliopiston opiskelijoiden toimeentulosta ja asumisesta keväällä 2001.
Lappalainen, Hannu-Pekka	Perusopetuksen äidinkielen ja kirjallisuuden oppimistulosten kansallinen arviointi 9. vuosiluokalla 2001. Opetushallitus.
Lehtinen, Anna-Riitta	Ongelmana opintolainat 1999. KELA.
Lempinen, Petri ja Tiilikainen, Anna	Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö OTUS rs:n Opiskelijatutkimus 2000.
Mamia, Tero	Nuori työntekijä ja ay-liike: tutkimus SAK:n nuorista 2000-luvulla. Tutkimusraportti. Joulukuu 2001
Opetushallitus	Ammatillinen koulutus 2010. Työvoiman tarve 2010 ja ammatillisen koulutuksen mitoitus..
Opetushallitus	Koulutuksen määrälliset indikaattorit 2001.
Ruotsalainen, Pekka	Rekisteriselvitys opintolainansa kanssa ongelmiin joutuneista 1999. KELA.
Suomen Gallup Oy	SAKKI ry:n nuorisotutkimukset -97 ja -99.
Talousneuvosto	Työmarkkinoilta syrjäytyminen, tulonjako ja köyhyys. Työryhmäraportti. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 2001/13.
Tampereen Yliopisto ja Opetusministeriö	Opintotuki – opiskelijapalkka vai koulutusinvestointi. 2000.
Tiainen, Pekka	Työpaikkoja avautuu suurten ikäluokkien poistuessa työelämästä. Arvio 2010-luvun puoliväliin. Työpoliittinen Aikakauskirja 1/2001.
Tilastokeskus	Oppilaitostilastot 2000.
Tilastokeskus	Oppilaitostilastot 2001. Koulutus 2001:4.
Työministeriö	Työministeriön tilastoja, marraskuu 2001.
Työministeriö	Varautuminen suurten ikäluokkien aiheuttamaan työmarkkinamuutokseen –projektin väliraportti. 29.8.2001.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
Hakaniemenranta 1, PL 157, FIN-00531 Helsinki, puh (09) 77211, fax (09) 7721 447, internet: <http://www.sak.fi>

Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
Hagnäskajen 1, PB 157, FIN-00531 Helsingfors, tel (09) 77211, fax (09) 7721 447, internet: <http://www.sak.fi>

The Central Organisation of Finnish Trade Unions SAK
Hakaniemenranta 1, P.O. Box157, FIN-00531 Helsinki, phone +358 9 77211, fax +358 9 7721 447, internet: <http://www.sak.fi>